

УДК 007 : 304 : 659.3

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ: ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, ЗМІ

Михайло Присяжний

Львівський національний університет імені Івана Франка, Факультет журналістики, вул. Ген. Чупринки 49, м.Львів, 79000, Україна

E-mail: journft@franko.lviv.ua

У статті розглядаються питання формування української національної ідентичності в історичній перспективі. Окремо визначаються місце і роль еміграції у збереженні української ідентичності в умовах високорозвинених держав, де культивується космополітизм. Осмислено стан сучасного українського інформаційного простору, пропонуються шляхи розвитку національних ЗМІ як однієї з головних стратегій держави при формуванні єдиної національної ідентичності.

Ключові слова: національна ідентичність, ринок інформації, засоби масової інформації, моніторинг ЗМІ, центральна друкована періодика.

Установчі документи Європейського Союзу передбачають прийняття нових членів-держав за умови, коли нація, яка складає основу тієї чи іншої країни, повністю себе ідентифікувала. Тобто процеси її становлення, розвитку дійшли межі виразної завершеної національної ідентифікації. Ми ж часто ставимо собі запитання, чому ЄС «відтягує» час повного законного залучення України до свого лона. Є багато причин, про які варто говорити окремо, але вочевидь найголовнішою з них є незавершеність процесів національної ідентифікації. Відомо, що ЄС втішається тим, що в її інституційній основі втілена формула «єдність в розмаїтті». Тобто, демократичний світ не боїться окремих державних націоналізмів, а навпаки – вміло маневрує ними, приміром в рамках ЄС. Тому освічена Європа мовчазно і багатозначно спостерігає за тим, що діється в Україні, і очікує, коли ми дамо повні, недвозначні відповіді на кілька запитань. Хто ми такі? Які ми? Чого ми хочемо? Яка наша кінцева мета? Як ми просуваємося в напрямку до її втілення? Де ми себе бачимо і якими ми маємо бути? Сумніваюся, що ми готові дати вичерпні відповіді на ці запитання, бо процес національного становлення в державі надзвичайно утруднений зовнішніми впливами, внутрішніми міжусобицями, і, як не прикро, антинаціональними тенденціями, які зауважуємо в урядових структурах різних рівнів: від президентської адміністрації, парламенту, кабінету до окремих сільських рад. Тому процеси остаточного оформлення національної ідентичності долають рифи, окремі з яких є настільки небезпечними, що загрожують вищій небезпеці – втраті національної незалежності взагалі. Але

мій народ – великий оптиміст. Він вірить, що незважаючи на всі підступні течії і урагани, ми приречені на національне самовизначення. Для підтвердження цих слів скористаюся думкою великого морального авторитета кардинала Любомира Гузара, яку він висловив в інтерв'ю 5-му телеканалу про те, що **український народ не є поділений**. Доказом цього є Помаранчева революція, незважаючи на всі її наступні негативні наслідки. «Політики поділені, – констатує Любомир Гузар, – і тому вони хочуть поділити нарід. За те їх чекає велика кара Божа».

Очевидно, що кара Божа не за горами. Але на горизонті – інший суддя – всеохопне народне прозріння. І тоді кануть у безвість всі наші недоброзичливці, для яких народ – це електорат і матеріал для визиску і насилля. Він ще не раз рішуче продемонструє свою єдність.

1. Шляхами праведними і олживими

Довгим і складним, тернистим і далеко не триумфальним виявився наш український шлях до здобуття національної ідентичності. У різні часи і епохи моя етнічна спільнота в умовах не завжди сприятливих, зичливих набувала ознак, які усвідомлено визнаються такими, які є відмінними від інших етнічних утворень. Тут можна було б аргументувати екскурсами в далеке минуле – князівською добою, козацькими часами, виокремлювати яскраві епізоди національної єдності і національних потрясінь, – але не в тому моє завдання. Хоча саме тоді й формувалися сукупні ознаки української ідентичності. Це наша історія. Гірка і правдива, настояна на постійному прагненні до національного самовизначення, незалежності у повному розумінні цього концепту. Завдання наше в іншому – ствердити, що ми й далі йдемо дорогою у напрям власної ідентифікації. Шлях цей і тепер, хоча маємо власного Президента, уряд, парламент, суд... – підступний, тривожний, небезпечний. У минувшині все було зрозумілим: наша земля була покавальцьована між росіянами, поляками, австріяками, угорцями, румунами... Хіба від них можна було очікувати якогось елементарного милосердя у сприянні українській справі? Тут можемо тільки злегка вклонитись і припідняти капелюха хіба що перед австрійцями, які після Весни народів повернулися лицем до окупованих імперією Народів. Величезна територія України довгі віки являла собою зранене географічне тіло, яке здавалося ніколи не окреслиться, не набуде державних форм. Але сила виявлялася в тому, що і буковинець, і наддніпрянець, і галичанин, і син таврійських степів, волиняк і подолянин, закарпатець і слобожанин називали цю територію Батьківщиною, Краєм, Рідним Краєм, Вітчизною, історичною землею, материзною, батьківською рідною стороною, священною землею... Ця незрима сила-потуга і живила цілюще джерело національної ідентичності, яке ні на мить не пересихало, незважаючи на вибрики епох і, здавалось би, незнищених повелителів.

Незважаючи на всі світові катаклізми, лише друга половина ХХ століття була для нас, українців доброю, визначальною. **Ми оформилися в географічних межах**. І немає в цьому навіть крихти заслуги злочинної комуністичної імперії, як дехто нині силкується стверджувати. Вона навпаки нищила все українське, дивуючи при цьому світ дикістю і жорстокістю: перманентні і найголовніший 1933-го року Голодомор, українські Соловки і гулаги, наше рідне Розстріляне Відродження. Все це епізоди великої розправи

над українською ідентичністю. І у цій кривавій круговерті Україна визначається географічно.

Таким був благодатний імператив Епохи і Бога. Звичайно, за доленосними рішеннями стояли люди, і був на чолі їх за образним висловом Дмитра Павличка «кривавий Торквемада»*, але за ним стояли більші і менші партійні чини, якими незримо, можливо навіть неусвідомлено керувала вічна сила поклику крові. Української. І сила землі, на якій народився і вигодувався. Тому, коли «наказав довго жити СРСР» ми входили у світ не з порожніми руками, але з чітко окресленими географічними межами і добрим, ще радянським законом 1989 року, який дозволяв захищати, плекати, вживати і розвивати українську мову. А саме цих два компоненти – **географічне державне окреслення і мова** є найсуттєвішими ознаками національної ідентичності. Пригадую коротку зустріч із тодішнім головою Верховної Ради Української РСР Валентиною Семенівною Шевченко у Києві під час святкування ювілею Київського університету імені Тараса Шевченка, яка з гордістю і водночас з гіркотою промовила: «Цей Закон – очевидно головне, що я зробила в житті. Жаль, що його ідеї і положення не розвиваються тепер вже у незалежній Україні». А й справді, чим похвалиться через десяток літ багаторазовий спікер В.Литвин, яку прислугу рідній мові зробив він?

Що зроблено за більш ніж двадцять років незалежності для глибинного усвідомлення народом блага нашого географічного положення? Чимало бід намагаємося списати на фактори геополітичного розміщення нашої держави, на долю буфера між Сходом і Заходом, на багатонаціональність нашу. Але це не горе, а блага, якими ми просто не вміємо, не хочемо, а, може, й не здатні талановито скористатися.

За час нашої незалежності, мусимо з цим погодитися, маємо оригінальні особні приклади національної ідентичності. Насамперед, «національно визначилися олігархи»: вони поки що смокчуть одночасно три дійки – російську, європейсько-світову і українську народну. І від жодної не хочуть відлучитися. Але відлучення у природі буває примусовим... Виразно ідентифікувалися й покручі різних мастей, – колаборанти, провокатори, диверсанти – їхнє завдання і затрачені зусилля розпізнаємо легко і точно – вони докладають максимум праці для того, щоб посіяти в народі розбрат і непевність, щоб загальмувати, а то й узагалі зупинити процес формування і поширення такого образу нації, який природно повинен спиратися на домінуючу націю, яка живе в межах держави і має власну мову, історію, культуру і демарковану територію.

Ідентифікувала себе і так звана «політична еліта», яка під сучасну пору перебуває при владі. Вона тісно пов'язана з олігархічними кланами, а також з тими, хто сіє розбрат у державі і всіляко відлякує народ, який в переважній своїй масі доведений до відчаю. І складає анекдоти, як от: залишилися невикористаними у бюджеті 700 млн. доларів. Прем'єр кличе своїх віце і радиться як використати. Пропонують 100 млн. на занедбану освіту, а 600 – віддати пеніциарній службі. Прем'єр каже: може навпаки. І тут одразу три віце-

---

* Й.В.Сталін.

прем'єри одним голосом: скоро зміниться влада, і ви думаєте, що вони нас за парти посадять...

Можна жартувати, але «політична еліта» (і це бачить кожен), на жаль, не має жодного стосунку до україноцентричної політики, і не є елітою взагалі.

Прикро таке писати, за вікном 22-й рік української незалежності. Три змарнованих семирічки, одне покоління, а успіхи скупі, куці, мов хвостик зайченяти. Особливо боляче за рідну українську мову, яка є не лише способом комунікування, але й засобом творення культурних національних надбань. Завойовники з давніх-давен розуміли, що втрата або виведення мови із повноцінного етнічного вжитку, навіть послаблення її призводять до нівелювання національної ідентичності, до її втрати. Нас, українців, важко, навіть неможливо, національно подолати, це повинен з'явити кожен зловмисник, а свідком цього є весь складний історичний процес. Навіть тоді, коли на догоду рідному партійному кланові, сусіду-руйнівнику, двом доморошеним запроханим неукам президент країни дає зелене світло антиконституційному законодавству, ініціюючи при цьому створення якоїсь комісії (?), яка б після його неприхованого насилля вивчала мовні питання в Україні, ми віримо у близький кінець зухвальства і наруги на найвищому урядовому олімпі.

Ми впевнені, що партійному шулерству буде гаплик, а люди, які сьогодні нав'язуються українському народу як незаміними фахівці, блискучі урядові менеджери, національні месії, – кануть навіки у безвість.

2. Як українці завойовували Захід

Тут, коли мовимо Захід, маємо на увазі і Європу, і дві Америки і Австралію. Тобто ті ближчі і дуже далекі землі, які з різних причин освоювали наші предки у пошуках кращої долі. Рідна сторона для них ставала глиркою глиною, чи то через хронічні злидні, чи з політичних мотивів.

Наприкінці XIX століття великі маси українців подалися за океан: в Канаду, США, а згодом і в Бразилію, Аргентину. У скупих клунках везли найдорожче – ікони, написані на рідній землі з ликами Ісуса Христа, Матері Божої, Архангелів, українських святих, вишивані речі: від серветок, обрусів до нехитрого, але зручного одягу, речі щоденного вжитку в національному стилі. Тоді наші предки не задумувалися над тим, що везуть із собою за океан національну ідентичність. Брало із собою найцінніше, яке не запакуєш у клунки і валізи, – рідну українську мову, традиції та обряди, господарський досвід, рідну християнську віру, пам'ять про тяглість поколінь, їхні звичаї і невдачі, що, безперечно є будуючим матеріалом кожної нації, в тому числі й української. І ознаками окремішності на великому світовому національному ринку.

Українці в екстремальних умовах чужини виявилися чи не найсильнішими, нездоланими. З перших днів вони почали ревно дбати про збереження рідної мови, культури, віри, про пристосування їх в нових, здавалося би несприятливих, жорстоких умовах еміграції. Одночасно з житловими і господарськими будівлями, зведеними за українськими аналогами, з'являлися будинки «Просвіти», школи, Церкви... Ще в 1893 році почала виходити перша українська газета «Свобода», яка і нині регулярно з'являється в

США і є найстарішою у світі газетою українців.

Українці у США і Канаді, Бразилії та Аргентині блискуче ідентифікувалися. Перша, як ми її зараз називаємо, заробітчанська еміграція, в наступні десятиліття поновлювалася значними масами народу з України, серед якого було кілька хвиль політичних біженців, і всі вони прилучалися до активного українського життя, розбудовували його, являли всьому світові приклад розмаїття і монолітної єдності, хоча в середовищі українців, як не прикро, нуртували і розбіжні тенденції, але гасло «не виносити сміття з хати» спрацьовувало і цивілізований світ визнав нас як націю ідентичну, зі своєю історією, мовою, культурою, звичаями. Власне, все, що діялося в лоні нашої діаспори, мало чітке і недвозначне спрямування на втримання і розвиток українства і перенесення у майбутньому досвіду, в тому числі й політичного, здобутого в розвинених державах планети, на український ґрунт. В екзилі діяли державні органи управління, політичні партії (від крайніх правих до крайніх лівих), студентські, молодіжні, спортивні організації, мистецькі та професійні союзи, ветеранські об'єднання, Українська Вільна Академія наук та Наукове Товариство ім.Тараса Шевченка, знамениті мистецькі колективи, склалися широка, добре структурована і типізована мережа друкованої періодики, в тому числі і наукової, а під сучасну пору і електронних ЗМІ... Вся ця піраміда утримувалася майже виключно засобами емігрантів, які створювали різноманітні фонди, Фундації, каси взаємодопомоги і ретельно стежили за використанням народних грошей. Діяльність вище окреслених інституцій спрямовувалася в русло шліфування української національної ідентичності. Молодь виховувалася в дусі українського патріотизму як у рідних, так і суботніх школах, в «Пласті» чи Спілці української молоді. Політичні емігранти, в тому числі члени ОУН, свідомо відмовлялися від громадянств розвинених держав і виключно залишалися бездержавниками. Вони вірили, що СРСР рано чи пізно впаде, і вони повернуться в рідний край тріумфально і назавжди, а держава Україна сповна скористається їх досвідом.

Але тоталітарний радянський режим ніби канув у Лету, а багаторічний досвід еміграції виявився не потрібним. Молода українська держава лише епізодично, вибірково скористалася ним. Правда, дехто і збагатився у перші роки української незалежності, «не за призначенням» споживаючи щедрі фінансові датки української діаспори. Українська держава лише частково винагородила кількох світової слави діаспорних вчених повним членством в Національній Академії наук, а також орденами й медалями провідних громадських діячів. Вже у наш суверенний час значна частина активних діячів української еміграції відійшла у кращі світи з гіркотою на душі, так і не дочекавшись звичайного щирого «дякую» від урядових чинників.

Захоплена роздержавленням і приватизацією молода українська держава винесла на маргінес єдину авторитетну вищу школу української еміграції – Український Вільний Університет у Мюнхені, який був заснований ще 1921 року у Відні горсткою українських університетських професорів, які з різних причин не могли залишатися в Західній Україні і радянській, тому реалізовували свій значний науковий і педагогічний потенціал в УВУ. Невдовзі Університет переїхав до Праги і втішався прихильністю великого українського приятеля і друга, Президента Чехо-Словаччини Томаша Масарика. Після війни

УВУ перенесено до Мюнхена, де він функціонує до сьогодні. Впродовж своєї довгої історії університет став Alma Mater для сотень українців та й чужинців, які здобули тут ступені магістрів і докторів і внесли значний вклад в науку і культуру не тільки України, а й інших держав. У когорті відомих людей, пов'язаних з УВУ, Олександр Колесса, Станіслав Дністрянський, Володимир Державин, Олександр Олесь, Августин Волошин, Іван Мірчук, Володимир Кубійович, Володимир Янів, Володимир Косик, Аркадій Жуковський, Станіслав Кульчицький, Мирослав Лабулька, Роман Дразньовський, Петро Гой, Юрій Шевельов, Дмитро Штогрин, Леонід Рудницький, Наталя Полонська-Василенко, Дмитро Степовик та багато інших. Кожне це ім'я – своєрідний оберіг національної ідентичності, водночас саме ці люди плекали, а їх надбання продовжують виховувати нові покоління молоді як у діаспорі, так і на материзні в душі патріотизму, пошанівку свого рідного, всього українського.

До кінця 1996 року УВУ успішно функціонував частково завдяки коштам фундації в США та Товариства приятелів УВУ в Європі, але в основному – на бюджетні німецькі гроші, які надходили як із Федерального міністерства внутрішніх справ, так і з Баварського міністерства освіти, науки, віровизнань та культури. У такий спосіб німецький уряд підтримував українців, яких ідентифікував з політичними біженцями. Але, коли минуло 50 років з часу закінчення Другої світової війни, а Україна стала незалежною державою, яка мала б опікуватися своїми емігрантами, вони цілком обмотивовано припинили таке суттєве дотування УВУ. Тоді мала б сказати своє слово Україна, тим більше, що після падіння залізної завіси, сотні молодих людей з усіх куточків держави розпочали студії на стипендії діаспори. Але урядово – освітні чинники не спромоглися навіть на відзначення в часи ювілейних дат хоча б якимись державними нагородами невеликої когорти людей, яка забезпечує працю цієї найстарішої освітньо-наукової установи у важких умовах перманентних і охоплюючих світових криз. Вклад УВУ у збереження і розвиток національної ідентичності України у світі – величезний. Може саме тому і не бажають подати руку допомоги цій унікальній установі новоприставлені «батьки нації», які, як це не прикро, незважаючи на політичні вектори, дбають не про народне благо, а про власні кишені і збагачення. Вони швидше діють так, щоб ми були національно неідентичними. На догоду, насамперед, ненаситному сусідові.

В історії утвердження і збереження національної ідентичності за рубежами України написано яскраві сторінки, завдяки окремим особистостям, їх особливій посвяті справі визволення з-під ярма окупанта і унікальній прижиттєвій місії, яка, здається, санкціонована самим Всевишнім. Таким був Кардинал Йосиф Сліпий, який опинився в лоні еміграції після майже 20-річного ув'язнення в сталінських гулагах. Це був час, коли активне громадське життя почало стихати, політичні емігранти при звичаїлися до нових умов, влаштували свій побут, отримали роботу і жили як пересічні корінні жителі. Вони виховували своїх дітей і внуків в душі патріотизму і пошанування свого, але останні закономірно поволі ідентифіковувалися з американцями, німцями, бразилійцями, французами, англійцями... За залізною завісою в Україні з'являється тоді «нове національне означення» - радянський народ, яке загрожувало національній ідентифікації.

Владика Йосиф Сліпий, розуміючи обопільну загрозу, очолює процес

активізації емігрантського життя. Він сам особисто збирає кошти, спрямовує їх на розбудову українського життя. У країнах поселення українців з'являються нові церкви, домівки при них, осередки для учнівської молоді. Особливо Владика Йосип дбає про розбудову Малої та Великої Семінарій, Українського Католицького Університету, Українського Вільного Університету, поживається наукова та видавнича діяльність в діаспорі. Як дбайливий господар і Батько, він бачив далі, ніж інші. Якась делегація українців з Німеччини, після того, як він настоював на зведенні Церкви і домівки при ній у Мюнхені, дорікнула, мовляв, ми доживаємо віку, діти поволі онімечуються, хто утримуватиме ці будівлі, Патріарх далекоглядно, розважливо, як авторитетний народний мудрець відповів коротко: «Буде хата – прийдуть люди».

І справді, давно відійшов у Вічність Патріарх Йосип Сліпий, минаються повоєнні емігранти, а церква і гостинна домівка при ній, де влаштовуються різноманітні імпрези, зустрічі, лекції, вечори, ювілейні відзначення служить новим поколінням українців, які шукають кращої долі на Заході. Церква і домівка стали клубом, де ніхто не запитує до якої належите конфесії, яку віру сповідуєте і чи сповідуєте щось узагалі.

Вивчення, дослідження процесів, які відбувалися і проходять в середовищі української еміграції, яка явила всьому цивілізованому світові приклад живучості і незнищенності, національної гідності і вірності, є нагальним. І тут природно постає питання: якщо ми не асимілювалися на сприятливому закордонному ґрунті, то чи зможуть наші вороги, недоброзичливіці зробити нас національними покручами на рідній благодатній землі. Априорі, всі їхні підступні потуги – марні.

Ми приречені мати власну національну ідентичність.

Versus – національні ЗМІ

Кожна політична сила, особливо в передвиборний час, дивує нас, електорат, різнобарв'ям, розмаїттям пропонованих напрямів поліпшення життя, рішучих змін в економіці, культурі, навіть – духовному житті. І обіцяють здійснити ці трансформації в короткі терміни. Як правило, одразу після завершення виборів забувають про те, що мали б робити, і поринають у захоплюючий світ втішання владою. Зауважуємо, що ніхто з наших достойників навіть у програмах не торкається проблеми розвитку, становлення і утвердження саме **національних** засобів масової інформації. А між тим професор Кембриджського університету Монтсеррат Гібернау серед головних стратегій, до яких загалом удається держава, формуєючи єдину національну ідентичність, здатну об'єднувати громадян називає «прогресивне зміцнення національної освіти і систем масової інформації як головних інструментів у поширенні якогось конкретного «образу нації» з його символами та ритуалами, цінностями, принципами, традиціями, способами життя, спільними ворогами і, що найважливіше, виразним визначенням доброго громадянина».¹

Про освіту і національну ідентичність варто говорити ширше і окремо, а от про українські ЗМІ у їх сьогодишньому вимірі і статусі і у найближчій перспективі хоча би контурно варто в контексті цієї статті.

¹ Гібернау М., Ідентичність націй. – К.: Темпора, 2012. – С.39.

Кожен громадянин моєї держави від дошкільняти до пенсіонера щоденно користується послугами найрізноманітніших ЗМІ. Найбільш доступними є телеканали, за кожним з яких стоїть грошовитий власник, який, здавалося, мав би скеровувати зусилля великих журналістських колективів на якнайширше і якнайоб'єктивніше висвітлення всеукраїнського життя, на пошук серед багатьох правд єдиної національної правди, плекання і поширення добірної української мови, виховання значних мас українців в душі національної гідності, пошанування історії і народних традицій. Натомість спостерігаємо зворотні явища, негативні тенденції в розвитку і діяльності ЗМІ, особливо останніми роками, що дає підстави стверджувати багатьма науковими експертами про поглиблення процесів русифікації в період української незалежності. Звичайно про очікувану за М.Гібернау функцію ЗМІ у формуванні єдиної національної ідентичності не маємо жодних підстав говорити. Навпаки, здобуті в минулі роки позитиви, підмиває очевидна нерішучість, байдужість і неприхований цинізм і фальш з боку держави. Подумаймо над цифрами, наведеними журналом «Український тиждень» (№ 27, 6-12 липня 2012 р.). За даними моніторингу, проведеного Рухом добровольців «Простір свободи», у будень з 18-ої до 22-ої години і у вихідний з 12-ої до 16-ої години (кінець жовтня 2011 р.) лише 22,2% телефіру восьми найрейтинговіших телеканалів та 4,6% пісень найрейтинговіших радіостанцій звучали українською. Частка дубльованих нею фільмів у легальному кінопрокаті у січні-жовтні 2011 року зменшилася порівняно з 2009 р. із 60% до 47,8%. Загальний наклад російськомовних газет у 1995-2005 рр. зріс із 47% до 64% і після нетривалого і незначного падіння у 2005-2010 роках до 63,3% у 2011 р. сягнув 66,5%. При цьому тираж україномовної преси з 1995-го по 2011 рр. скоротився з 47% до 30,1%. Статистика – річ уперта, сповзаємо до дна, з якого підніматися вгору буде дуже важко. І все це відбувається на брехливому фоні балаканини про загальний поступ і благополуччя на всіх напрямках суспільного життя. Чи маємо право миритися з тим? Чи можемо смиренно, мов вівці, смикаючи пісню травку многолітніх обіцянок і запевнень, плентатися в обозі неприятелів і руйнівників українства, які претендують на лаври єдиних і непомильних «батьків нації»? Хто захистить народ, втомлений, хронічними нестатками, виснажений вишуканими методами визиску і поневолення? Чи не над цими проблемами повинна зосередитися чесна українська журналістика? Чи не ці питання повинні стояти в основі теле- радіопрограм, порушуватися на шпальтах газет і журналів?

...Суцільні запитання. Для реалізації будуючих українську націю планів не зайва була би фінансова допомога найвищих державних органів, які повинні б дбати про своїх громадян, їхні інформаційні потреби провідній частині ЗМІ. Україні доконче потрібні 5-6 якісних друкованих всеукраїнських газет, редакції котрих забезпечували б глибоке всебічне інформування і аналіз українського і зарубіжного життя. Вони повинні б бути щоденними і доступними для кожного громадянина (тут йдеться і про ціну, і про мережу розповсюдження).

Може комусь видасться дивною наша пропозиція в умовах ринку інформації, але для того, щоб досягнути великої стратегічної, національно зорієнтованої мети, не зайвою була б «Державна програма розбудови центральної друкованої періодики». Йдеться про підтримку вже існуючих

брендів – газет «День», «Україна молода», «Дзеркало тижня», «Молодь України», «Сільські вісті»... Маємо на увазі і заснування нових центральних щоденних газет за німецьким зразком – «Південноукраїнської газети», «Північно-східної української газети», «Західноукраїнської газети». Ця уявлена мною «Програма» мусила б передбачити створення щоденної всеукраїнської «Християнської газети», у склад редакції якої повинні входити кращі релігійні журналісти України. Видання це мало б бути позаконфесійним і неприховано сповідувати об'єднання всього українського православного світу, включно із греко-католиками, які фактично є православними. Ця газета повинна б була бути трибуною всіх християн, у тому числі римо-католиків, баптистів. Пишу про це так впевнено, бо українська національна ідентичність – немислима без християнського фактора. Але чи знайдуться будівничі центральної української періодики з таким мисленням в українському уряді? Чи свідомі вони того, що ми живемо в одній із найбільших християнських держав світу?

Державна підтримка центральних державних ЗМІ – не анахронізм. Після Другої світової війни величезні маси українських політичних емігрантів опинилися в американській зоні окупації в Німеччині. Американці уважно стежили за поведінкою українців в таборах для переміщених осіб і починаючи з 1946 року почали видавати державні ліцензії на видання періодики з відповідним фінансуванням. Дозвіл на одну газету «обростав» ще 4-6 виданнями-додатками – підприємливі редактори сповна використали доброзичливість заокеанських приятелів-армійців, серед яких були і емігранти українці, для збереження національної ідентичності.

Очевидною є і інша проблема. Журнал «Український тиждень» (№27, 6-12 липня 2012 р.) подає продуману «Інструкцію» про те як вирішити мовне питання. Серед пропозицій щодо друкованих ЗМІ передбачається обов'язкова норма про те, що всі друковані видання, які реалізуються на території нашої країни, мусять мати україномовну версію свого продукту, котра повинна бути наявна в усіх точках реалізації. Йдеться насамперед про російські видання, які дружно і сміливо десантовані на українському інформаційному ринку. Я би продовжив інструктивний імператив «Тижня»: проблематику таких видань не зайве було би постійно аналізувати з огляду на масовий лжеінформаційний ворожий наступ, у результаті якого підмиваються основи української державності, національної безпеки країни. Чи терпіли б таке, приміром, французи, німці, англійці, як і диктують нам цивілізовані стандарти свободи слова і друку? А наші відповідальні достойники терплять, а іноді складається враження, що заодно з «інформаційними десантниками».

Versus – українські національні ЗМІ! Нехай не здається нашим зловмисникам, що ми незрячі. Бачимо, чуємо, розуміємо... Але анемічність наших дій частково пояснюється зумисне вибудованою глухою стіною анти українства, яку ми дозволяємо підмуровувати нашим урядовим чинникам, невтомним «будменеджерам» з Півночі і Сходу. Рух у напрямі істинно українських ЗМІ змете перешкоди на магістральному шляху утвердження національної ідентичності.

Незавершений, ніби недоречний, епілог

Завойовники завжди з користю використовували реліквії переможених. Таких прикладів у світовій історії – безліч. У нашій українській – також. Ікона

Матері Божої, що була реліквією галицьких князів, після завоювання Львова, «помандрувала» до Белза, а потім – і до Ченстохови, де для неї було зведено величавий Храм. Нині Матці Боскій Ченстоховській поклоняються не тільки поляки, а весь християнський світ.

А скільки таких українських реліквій в Росії? Тисячі. Їх вивозили упродовж довгих наших поневолених століть. Методично, цілеспрямовано, крадькома і відкрито... Але є речі, які неможливо завантажити в товарняки і вивезти. Скажімо, храми, музеї, архітектурні шедеври, чи, приміром, Києво-Печерську Лавру, Почаївську Лавру. Але їх можливо захопити і використовувати у своїх цілях.

У Почаєві і навколишніх селах поширюється страшна новина – Почаївську Лавру покинула Божа Благодать. Це викликано тими страшними аваріями, що сталися з людьми, одні з яких, росіяни, – прямували на прощу, інші – поверталися з Лаври. У Почаєві не почуєш української мови – там правлять і заправляють таки вгодовані ченці з Молдови і Росії. Ану поспробуй – признайся, що належиш до Церкви Київського Патріархату, Автокефальної Церкви чи УГКЦ – заплюють, прокленуть, зганьблять... А колись підвалини цієї Святині закладали василіяни – греко-католики.

Страшно й інше – Божа Благодать здається покинула владні київські пагорби. Тому Президент поспішає до Греції, на Афон, щоби привезти звідти хоча б «трошки» Божої Благодаті. Народ був би навіть не проти оплатити цю поїздку, якщо б вона хоч частинно була вдалою. Але навіщо було їхати аж на Афон, Москва – ближче, все одно Свята гора нині тимчасово приватизована москвитами.

А ми – шукаємо ідентичності. І маємо у цьому «поважних партнерів». Надзвичайний і Повноважний посол Російської Федерації в Україні Михайло Зурабов дуже уважно слухав українських освітян, які напередодні нового навчального року заповідливо просили його допомогти впроваджувати російську мову в українських школах. Усіх прохачів він дослівно запевнив: «Таку допомогу ми не обмежуємо фінансами»,

І справді, на жаль, сталося так, що наші одвічні сусіди не шкодують коштів для руйнування української національної ідентичності. Вони добре розуміють, що такі дії дуже скоро окупляться всеросійським благом. А чи ми тямимо, що робимо?

NATIONAL IDENTITY: A MAN, SOCIETY, MASS MEDIA

Mykhailo Prysiaznyj

*Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky Str. 49 79044, Lviv, Ukraine
E-mail: journft@franko.lviv.ua*

The article examines the formation of Ukrainian national identity in historical perspective. Separately determined by the place and role of emigration in preserving Ukrainian identity in highly developed countries, where cultivated cosmopolitanism. Meaningful state of modern Ukrainian information space, the ways of development of the national media as one of the main strategies of the state in the formation of a unified national identity.

Key words: national identity, the information market, media, media monitoring, central print press.

НАЦИОНАЛЬНАЯ ИДЕНТИЧНОСТЬ: ЧЕЛОВЕК, ОБЩЕСТВО, СМИ

Михаил Присяжний

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
факультет журналистики, ул. Ген. Чупрынки 49, г. Львов, 79000, Украина.
E-mail: journft@franko.lviv.ua*

В статье рассматриваются вопросы формирования украинской национальной идентичности в исторической перспективе. Отдельно определяется место и роль эмиграции в сохранении украинской идентичности в условиях высокоразвитых государств, где культивируется космополитизм. Осмысленно состояние современного украинского информационного пространства, предлагаются пути развития национальных СМИ как одной из главных стратегий государства при формировании единой национальной идентичности.

Ключевые слова: национальная идентичность, рынок информации, средства массовой информации, мониторинг СМИ, центральная печатная периодика.

Стаття надіслана до редколегії 23.12.11

Прийнята до друку 10.01.12